

Subject- Sanskrit

Class –IX

Session-2023-2024

1. उद्देश्यानि:-

- विविध -भाषा -कौशलानां विषयक- ज्ञानवर्धनम्
- लेखनशक्ते विकासः भविष्यति ।
- शब्द -भण्डार –वृद्धिः ।
- आधुनिक -सहायक -सामग्रीनां विषयक- ज्ञानं एवं तासां उपयोगे नैपुण्यम् ।
- संभाषण- क्षमतायाः विकासः भविष्यति येन छात्राःभाषा - विकासं कर्तुं अधिक सक्षमाः स्युः।
- गतिविधिषु द्वारा शिक्षणं रुचिकरं भविष्यति ।
- बालकानां विषये रुचिभविष्यति ।
- ते व्यावहारिक- व्याकरणस्य प्रयोगे निपुणता प्राप्स्यन्ति ।
- विविध - कौशलानां विकासः भविष्यति ।
- जीवनकौशलानांकृतेप्रेरणांप्राप्स्यन्ति।

2. Month wise division of syllabus

Lesson No./Topic	Name of the lesson	Month
------------------	--------------------	-------

1. पाठ्य पुस्तकम्		
1 पाठ- 1	• भारतीवसन्तगीति	• अप्रैल
2 पाठ- 2	• स्वर्णकाक	• अप्रैल
3 पाठ -3	• गोदोहनम्	• मई
4 पाठ -5	• सूक्तिमौक्तिकं	• जुलाई
5 पाठ -6	• भान्तबाल	• जुलाई
6 पाठ-9	• सिक्तासेत्	• अगस्त
7. पाठ-10	• जटायोशौयम्	• सितम्बर
8 पाठ-11	• पर्यावरणम्	• अक्तूबर
9 पाठ-12	• वाङ्मनप्राणस्वरूपम्	• नवंबर
1. सन्धिकार्यम्		
> स्वरसन्धिः दीर्घः, गुण, वृद्धिः, यण, अयादि		अप्रैल
-		अप्रैल
> व्यञ्जनसन्धिः - जश्त्वसन्धिः, 'म्' स्थाने		अगस्त
अनुस्वारः > विसर्गसन्धिः - उत्वम्, रत्वम्		
2 शब्दरूपाणि		
> अकारान्त पुंलिङ्गशब्दाः - बालकवत् >		मई
इकारान्त पुंलिङ्गशब्दाः - कविवत्		मई
> उकारान्त पुंलिङ्गशब्दाः - साधुवत्		मई
> ऋकारान्त पुंलिङ्गशब्दाः - पितृवत्		अगस्त
> आकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दाः - लतावत्		सितम्बर
> ईकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दाः - नदीवत्		मई
> ऋकारान्तस्त्रीलिङ्गशब्दाः - मातृवत्		अक्तूबर
> हलन्ताः - राजन्, भवत्, विद्वस्, गुणिन्		मई
> सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्,		जुलाई
किम् (त्रिषु लिङ्गेषु)		
> सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्,		अक्तूबर / नवंबर
किम् (त्रिषु लिङ्गेषु)		
3. धातुरूपाणि		
> पठ्, गम्, वद्, भू, क्रीड्, नी, दृश्, शक्, जा,		अक्तूबर / नवंबर
अस्, कृ, दा, क्री पा(पिब्), सेव्, लभ् (पञ्चसु		
लकारेषु)		समस्त पाठ्य क्रमेण सह
		चलति।
4. कारक- उपपद-विभक्तयः:		
> द्वितीया उभयतः, धिक्, परितः, समया,		मई
निक्षा, प्रति, विना		मई
> तृतीया सह, साकम्, समम्, सार्धम्, बिना,		जुलाई
अलम्, सहश, हीन		
> चतुर्थी रुच, दा (यच्छ), नमः, कृप, स्वस्ति		अगस्त
> पञ्चमी विना, बहिः, भी, रक्ष, कृते		अक्तूबर / नवंबर

<p>1. रचनात्मक लेखनम्</p> <p>>पत्र-लेखनम्</p> <p>>चित्र-वर्णनम्</p> <p>>अनुवाद -कार्ये</p> <p>(समस्त पाठ्य क्रमेण सह चलति।)</p>	<p>> षष्ठी उपरि, अधः, पुरतः, पृष्ठतः, निर्धारणे</p> <p>>> सप्तमी- सिंह, निषुणः, विश्वस, पटु ।</p> <p>5. प्रत्यया:</p> <p>> कृत्वा, तुमुन्, ल्यप्,</p> <p>कृतवत्, शत्, शानच्, कृत</p> <p>6. सङ्ख्या- 1-100 (1-4 केवल प्रथमा विभक्ति)</p> <p>7. उपसर्गः (द्वाविंशतिः)</p> <p>8. अव्ययानि</p> <p>> कालबोधकानि यदा तदा, सर्वदा, एकदा, पुरा, अधुना, अद्य, श्वः</p> <p>> प्रश्नबोधकानि किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्, किमर्थम्</p> <p>> अन्यानि च, अपि, यदि, तर्हि, यथा, तथा, सम्यक्, एव</p> <p>> स्थानबोधकानि अत्र, तत्र, अन्यत्र, सर्वत्र, यंत्र, एकत्र, उभयत्र</p>	<p>अक्तूबर /नवंबर</p> <p>अप्रैल</p> <p>अक्तूबर /नवंबर</p> <p>जुलाई</p> <p>जुलाई</p> <p>अगस्त</p> <p>अक्तूबर /नवंबर</p>
---	--	--

3. SCHEME OF ASSESSMENT AND WEIGHTAGE

SR.NO.ASSESSMENT CYCLE	MONTH OF ASSESSMENT	MODE OF ASSESSMENT	WEIGHTAGE
1. सामयिक परीक्षा-1	मई	लिखित परीक्षा	40
2. सामयिक परीक्षा-2	जुलाई/ अगस्त	लिखित परीक्षा	40
3. अर्धवार्षिक परीक्षा	सितम्बर	लिखित परीक्षा	80
4. सामयिक परीक्षा -3	अक्तूबर / नवंबर	लिखित परीक्षा	40
5 सामयिक परीक्षा-4 (पैट)	जनवरी	लिखित परीक्षा	40
6. वार्षिक परीक्षा	फरवरी	लिखित परीक्षा	80

4. CURRICULUM CONTENT FOR VARIOUS ASSESSMENTS:

1. सामयिक परीक्षा-1	1. पाठ -1,2 2. व्याकरण- I. स्वरसन्धि: -दीर्घः, गुण, वृद्धिः, यण, अयादि
---------------------	---

II. शब्दरूपाणि

> बालकवत्, कविवत्, साधुवत्, लतावत्, नदीवत्
 > सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्, किम्
 (त्रिषु लिङ्गेष)
 III. धातुरूपाणि

> पठु, गम्, वद्, भू, क्रीड़, नी, दृश्, शक्, जा, अस्, कृ,
 दा, क्री पा(पिब्)

IV. कारक- उपपद-विभक्तयः

> द्वितीया उभयतः, थिक्, परितः, समया, निकषा,
 प्रति, विना

> तृतीया सह, साकम्, समम्, सार्थम्, बिना, अलम्,
 सहर्श, हीन ।

V. प्रत्यय - कृत्वा, तुमन्, ल्यप्

VI. अव्ययानि-कालबोधकानि यदा तदा, सर्वदा, एकदा,
 पुरा, अंधुना, अदय, श्वः

VII. उपसर्गाः (द्वाविंशतिः)

3. रचनात्मकं लेखनम्
 चित्र वर्णनम्
 अनुवाद कार्ये

1. सामयिक परीक्षा-2

1. पाठ -1,4

2. व्याकरण-

I. स्वरसन्धिः -दीर्घः, गण, वृद्धिः, यण, अयादि
 II. शब्दरूपाणि-बालकवत्, कैविवर्त्, साधुवत्, लतावत्,
 नदीवत्, पितृवत्

> सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्, किम्
 (त्रिषु लिङ्गेष)

III. धातुरूपाणि

> पठु, गम्, वद्, भू, क्रीड़, नी, दृश्, शक्, जा, अस्, कृ,
 दा, क्री पा(पिब्),

IV. कारक- उपपद-विभक्तयः

> द्वितीया उभयतः, थिक्, परितः, समया, निकषा,
 प्रति, विना

> तृतीया सह, साकम्, समम्, सार्थम्, बिना, अलम्,
 सहर्श, हीन

> चतुर्थी रुच्, दा (यच्छ), नमः, कुप, स्वस्ति

V. प्रत्यय कृत्वा, तुमन्, ल्यप्

VI. अव्ययानि

> कालबोधकानि -यदा तदा, सर्वदा, एकदा, पुरा, अंधुना,
 अदय, श्वः

प्रश्नबोधकानि- किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्,
 किमथेम्

VII सङ्ख्या- 1-50

VIII. उपसर्गाः (द्वाविंशतिः)

	<p>3. रचनात्मकं लेखनम् चित्र वर्णनम् अनुवाद कार्ये</p>
3. अर्धवार्षिक परीक्षा	<p>1. पाठ -1, 4,5, 6, 7</p> <p>2. व्याकरण- .</p> <ul style="list-style-type: none"> I. स्वरसन्धिः -दीर्घः, गुण, वृद्धिः, यण, अयादि II. शब्दरूपाणि <p>> बालकवत्, कविवत्, साधुवत्, लतावत्, नदीवत्, साधुवत्, पितृवत्, मातृवत्</p> <p>> सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्, किम् (त्रिषु लिङ्गेषु)</p> <ul style="list-style-type: none"> III. धातुरूपाणि <p>> पठ, गम्, वद्, भ्, क्रीड़, नी, दृश्, शक्, जा, अस्, कृ, दा, क्रो पा(पिब्), सैव, लभ् (पञ्चसु लकारेषु)</p> <p>IV. कारक- उपपद-विभक्तयः</p> <ul style="list-style-type: none"> > द्रवितीया उभयतः, धिक्, परितः, समया, निकषा, प्रति, विना > तृतीया सह, साकम्, समम्, सार्थम्, बिना, अलम्, सहशा, हीन > चतुर्थी रुच, दा (यच्छ), नमः, कप, स्वस्ति > पञ्चमी विना, बहिः, भी, रक्ष, केते > षष्ठी उपरि, अधः, परतः, पृष्ठतः, निर्धारणे > सप्तमी- सिह, निपुणः, विश्वस, पटु । <p>V. प्रत्यय कृत्वा, तुमुन्, ल्यप्</p> <p>VI. सङ्ख्या- 1-50</p> <p>VII. अव्ययानि</p> <p>> कालबोधकानि -यदा तदा, सर्वदा, एकदा, पुरा, अधुना, अद्य, श्वः</p> <p>प्रश्नबोधकानि- किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्, किमर्थम्</p> <p>VIII. उपसर्गाः (द्रवाविंशतिः)</p> <p>3. रचनात्मकं लेखनम् चित्र वर्णनम् अनुवाद कार्ये</p>
सामयिक परीक्षा-3	<p>1. पाठ -9,10</p> <p>2. व्याकरण-</p> <ul style="list-style-type: none"> I. स्वरसन्धिः -दीर्घः, गुण, वृद्धिः, यण, अयादि II. शब्दरूपाणि <p>> बालकवत्, कविवत्, साधुवत्, लतावत्, नदीवत्, साधुवत्, पितृवत्, मातृवत्</p> <p>> सर्वनामशब्दाः - अस्मद्, युष्मद्, तत्, इदम्, किम् (त्रिषु लिङ्गेषु)</p> <ul style="list-style-type: none"> III. धातुरूपाणि

	<p>> पठु, गम्, वद्, भ्, क्रीड्, नी, दृश्, शक्, जा, अस्, कृ, दा, क्री पा(पिब), सैव्, लभ् (पञ्चसु लकारेषु)</p> <p>IV. कारक- उपपद-विभक्तयः</p> <p>> पञ्चमी विना, बहिः, भी, रक्ष, कते > षष्ठी उपरि, अधः, परतः, पष्ठतः, निर्धारणे >> सप्तमी- सिंह, निषुणः, विश्वस, पटु ।</p> <p>V. प्रत्यय कृत्वा, तुमुन्, ल्यप् कृतवतु, कृत अव्ययानि > कालबोधकानि -यदा तदा, सर्वदा, एकदा, पुरा, अधुना, अद् य, श्वः प्रश्नबोधकानि- किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्, किमर्थम् अन्यानि च, अपि, यदि, तर्हि, यथा, तथा, सम्यक्, एव > स्थानबोधकानि अत्र, तत्र, अन्यत्र, सर्वत्र, यंत्र, एकत्र, उभयत्र</p> <p>VI. सङ्ख्या- 51-100</p> <p>VII. अव्ययानि > कालबोधकानि -यदा तदा, सर्वदा, एकदा, पुरा, अधुना, अद् य, श्वः प्रश्नबोधकानि- किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्, किमर्थम्</p> <p>VIII. उपसर्गः (द्वाविंशतिः) 3. रचनात्मकं लेखनम् चित्र वर्णनम् अनुवाद कार्ये</p>
5 सामयिक परीक्षा-4 (पैट)	संपूर्ण पाठ्यक्रम
6. पूर्व बोर्ड परीक्षा	संपूर्ण पाठ्यक्रम

5. INTERNAL ASSESSMENT BREAK- UP

क्रमांकः	आन्तरिक मूल्यान्कनम् प्रकार	आन्तरिक मूल्यान्कनम् प्रकार प्रविधि	मूल्यभार
1.	सामयिक परीक्षा	लिखित परीक्षा	5
2	बहुविध - मूल्यान्कनम्	कक्षायां पाठितस्य पाठस्य लघुमूल्याङ्कनम् निर्गेतपत्राणि प्रश्नोत्तरी मौखिकी - परीक्षा * प्रतियोगिता: प्रश्नमञ्चस्यायोजनम्	5
3	भाषा संवर्धनाय गतिविधि:	कथा संवादः/ वार्तालापः/ भाषणम् नाटकम्/ वार्ता: आशुभाषणम् • संस्कृतगीतानि श्लोकोच्चारणम् प्रहेत्विका:	5

4	निवेश- सूचिका	कक्षाकार्य सामूहिक- मूल्याङ्कनम् स्वमूल्याङ्कनम् विद्यार्थिनः विषयगता: उपलब्धयः	5
---	---------------	--	---

पाठ / विषय संबद्ध अभ्यासकार्य कर्तव्यम् ।

6. Prescribed Books शेमुषी-भाग 1

अभ्यासवानभव –भाग 1 (अभ्यास पुस्तिका)

7. Suggested Books (If Applicable) Any book on grammar .व्याकरणवीथि

8. Links for extended learning: (Related to curriculum)cbseacademic.nic.in